

آموزش در بسته‌بندی قصه

مهارتی که آموزش را آسان می‌کند

اشاره

انتخاب روش تدریس از مراحل مهم طراحی آموزشی است. از میان انواع روش تدریس، روش قصه‌گویی بیش از سایر روش‌های تربیتی در بهبود رفتار کودک مؤثر است. ادبیات کودکان و نوجوانان در هر اجتماعی با توجه به نظام‌های حکومتی، دین و مذهب، قوانین و مقررات، فراز و فرودهایی داشته که درخور تأمل و بررسی است. ارزش قصه‌گویی مانند یک شکل ادبی در میان سایر درس‌های ادبیات به آسانی قابل تشخیص است. قصه‌گویی راهی است برای رشد زبان و وسعت دادن گنجینه واژگانی کودکان از طریق ارتباط متقابل با قصه‌گو و قصه.

به کارگیری قصه و عناصر داستانی و روایی در کتاب‌های درسی، برای انتقال مفاهیم علمی، کاری ارزشمند و قدمی شایسته به منظور پیشرفت آموزش است. با توجه به این ارزشمندی و ضرورت، هدف از نگارش این مقاله، جلب توجه بیشتر نظام آموزش رسمی کشور در خصوص روش تدریس با رویکرد قصه و قصه‌گویی، و بیان اثرات آن در احساسات و عواطف دانش‌آموزان، و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است.

کلیدواژه‌ها: قصه، قصه‌گویی، نظام آموزشی

مقدمه

در بیان مسائل آموزشی دارد. در همه قرون گذشته، قصه نوعی وسیلهٔ ارضای نیازهای روانی کودکان، نوجوانان و حتی بزرگسالان بوده است. به طور کلی، قصه بیش از سایر تمهیدات تربیتی در رفتار کودک مؤثر است، به شرط آنکه درست و دقیق انتخاب شود.

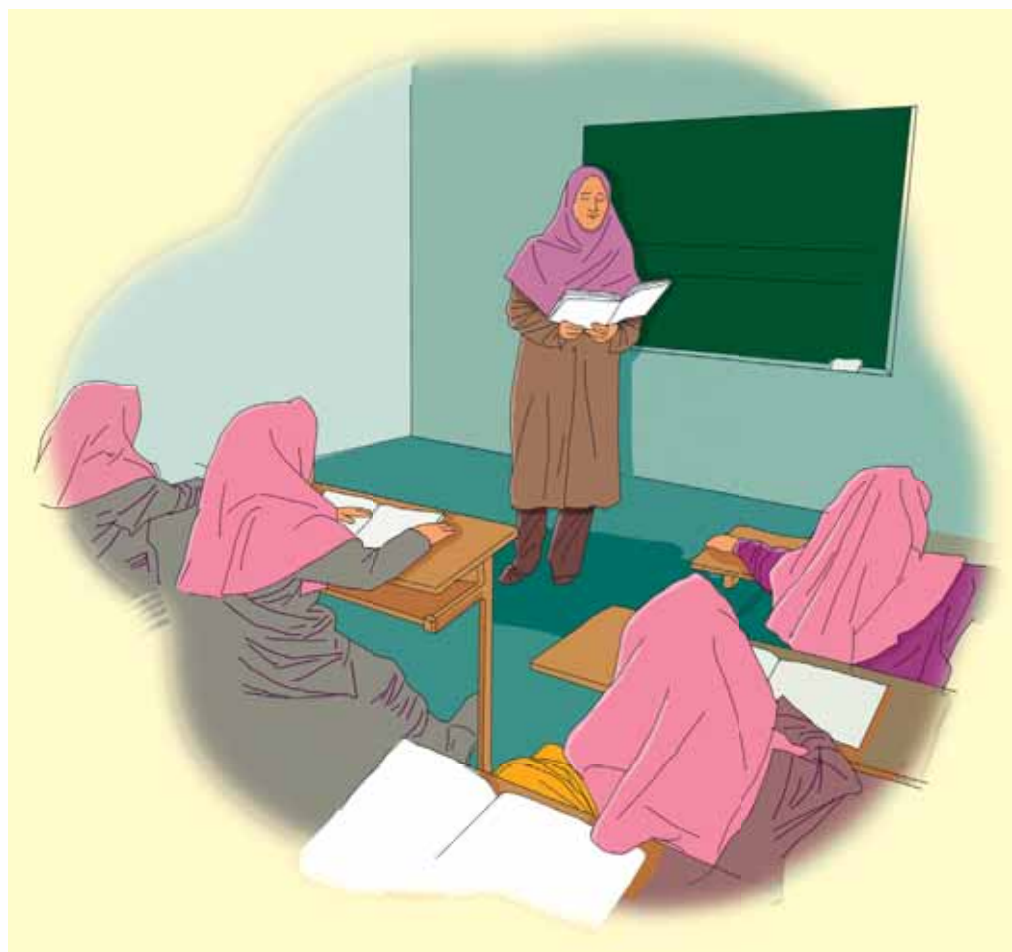
قصه می‌تواند ریشهٔ بسیاری از انحرافات را در کودکان و نوجوانان بخشکاند و تأثیرات عمدهٔ تربیتی بر آن‌ها داشته باشد. بچه‌ها می‌توانند با خواندن و شنیدن قصه‌ها به سرمایه‌های تمدن و میراث فرهنگی خود دست یابند، با آداب و سنن جامعهٔ خویش و جامعهٔ جهانی آشنا شوند و خود را برای زندگی آینده آماده‌تر سازند (شاه‌آبادی فراهانی، ۱۳۸۲).

کودک در داستان مایهٔ زندگی خود را می‌جوید و خصوصیات رفتاری افراد را درک می‌کند. داستان‌ها منعکس‌کنندهٔ نگاه انسان به جهان هستی و محیط پیرامون او هستند و به همین دلیل قصه‌گویی راهی برای انتقال و آموزش آداب و رسوم و سنن از نسلی به نسل دیگر است. در تجدید حیات جاری قصه‌گویی، تعیین مرز ظریف بین اجرا و گفتن قصه به گونه‌ای فزاینده دشوار

انتخاب روش تدریس از مراحل مهم طراحی آموزشی است. مری بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله یا وسایل، باید خط‌مشی و روش مناسب تدریس خود را انتخاب کند. به مجموعه تدابیر منظمی که برای رسیدن به هدف، با توجه به شرایط و امکانات، اتخاذ می‌شود «روش تدریس» می‌گویند و انواع روش‌های تدریس به طور خلاصه عبارت‌اند از: الگوی عمومی تدریس، روش نمایشی، روش آزمایشی، بحث گروهی، الگوی حل مسئله، الگوی پیش‌سازمان‌دهنده، آموزش انفرادی (شعبانی، ۱۳۹۰). روش تدریس قصه‌گویی نیز تلفیقی از روش‌های تدریس ذکر شده است که می‌توان آن را در تدریس انواع موضوعات درسی به کار برد.

قصه و قصه‌گویی به اندازهٔ پیدایش زبان و توانایی گویایی آدمیزاد قدمت دارد؛ چنان‌که تقریباً هیچ قوم و ملت کهنی را نمی‌توان یافت که قصه‌ها و حکایت‌های مذهبی، حماسی، اجتماعی و امثال آن را نداشته باشد. در طول تاریخ و امروزه نیز، با وجود پیشرفت‌های سریع فناوری، هنوز زبان سادهٔ قصه نقش بسیار مهمی

اگر در نظام
آموزشی به این
مسئله توجه
شود که قصه
می تواند بسیاری
از آموزه های
تربیتی را به خوبی
به مخاطب منتقل
کند، مطمئناً
در رویکردها
و فعالیت های
قصه گویی
تغییرات جالبی
پیدا خواهد شد

مسرت خاطر، وسعت تخیل و قوت تصور او می شود. نیز نیروی ابتکار و ابداع به او می بخشد. قصه هایی که کودکان می خوانند و می شنوند اثری عمیق بر فکر و روحیه آنان می گذارد، آن ها را برای رویارویی با مسائل رشد و معاشرت با دیگران آماده می سازد و نیز آن ها را در درک و فهم مشکلات زندگی یاری می دهد (رحمان دوست، ۱۳۸۷).

مهارت های کلامی می توانند توانایی دانش آموزان را برای حل و فصل تعارض بین افراد به صورت آرام و توأم با بحث و گفت و گو افزون سازند (تعاملات بین فردی). بیان داستان و گوش دادن به آن نیز دانش آموزان را به بهره گیری از تخیلاتشان تشویق می کند (تجسم و تصویرسازی ذهنی). این تخیل قوی می تواند اعتماد به نفس و انگیزش شخصی را در دانش آموزان افزایش دهد، زیرا آنان خود را برای نیل به امیال و آرزوهایشان شایسته و توانا تصور می کنند. قصه ها می توانند از نظر تربیت اجتماعی، عاطفی و اخلاقی مؤثر واقع شوند و بسیاری از مقررات و هنجارهای اجتماعی و دستورالعمل های زندگی را منتقل کنند (بتلهایم، ۱۹۸۹).

است و این تفاوت به رابطه بین گوینده و شنونده مربوط است و قصه در کانون آن قرار دارد. شنونده باید بتواند در طول قصه با قصه گو همراه باشد. اگر در نظام آموزشی به این مسئله توجه شود که قصه می تواند بسیاری از آموزه های تربیتی را به خوبی به مخاطب منتقل کند، مطمئناً در رویکردها و فعالیت های قصه گویی تغییرات جالبی پیدا خواهد شد (شعاری نژاد، ۱۳۸۷).

قصه به لحاظ نیاز فطری انسان همیشه یکی از برنامه های مورد علاقه اوست. در طول تاریخ، با وجود پیشرفت های سریع فناوری، هنوز زبان ساده قصه نقش بسیار مهمی در بیان مسائل آموزشی دارد. هر چند با توجه به تغییرات فناوری، تغییراتی اساسی در استفاده از قصه ها صورت گرفته است و رویکردهای سابق نسبت به قصه گویی به سختی ایجاد می شود، اما با هماهنگی بین بخش های متفاوت نظام های آموزشی می توان خلأ موجود در آن را پر کرد. در این راستا، توجه به این نکته ضروری به نظر می رسد که یکی از بخش های مهم ادبیات کودک قصه است. قصه کودک را در همه اوقات زندگی پرورش می دهد و باعث

قصه و قصه‌گویی در نظام آموزشی می‌تواند با درس‌های مختلف بیامیزد و مفاهیم تربیتی را به خوبی به دانش‌آموزان منتقل کند

اهداف آموزشی قصه‌گویی در نظام آموزشی

۱. کمک به پرورش قدرت بیان و عواطف و افکار یادگیرندگان
۲. تقویت و پرورش نیروی تخیل
۳. تحریک قوه ابتکار و ابداع
۴. ایجاد عشق و علاقه به ادبیات
۵. رشد اعتمادبه‌نفس و علاقه‌مند ساختن دانش‌آموز به خواندن و مطالعه و یادگیری.

اصول و ویژگی‌های قصه

- قصه مطابق با استعداد و درجه فهم کودک باشد.
- اصل قصه باید شنونده را برانگیزد و در تکوین شخصیت او مؤثر افتد.
- نقل قصه باید برای دیگران جذاب باشد.
- قصه باید ارزش نقل داشته باشد.
- هم شنیدن و هم خواندن قصه باید برای دانش‌آموزان جالب و جذاب باشد.
- زمان قصه مناسب حال شنونده باشد.
- موضوع قصه باید به محیط زندگی شنونده مربوط باشد، ارزش و اهمیت زندگی اجتماعی را برای کودک آشکار کند، به پرورش صحیح عقل و عاطفه کودک کمک کند، کودک را به واقع‌بینی و نپذیرفتن محالات امور عادت دهد، احساس مسئولیت را در او برانگیزد، ذوق هنری کودک را تقویت کرده و گسترش دهد.

شاخصه‌های قصه‌گو در تدریس

- قصه‌گو علاوه بر داشتن ویژگی‌هایی درونی چون صداقت، ذوق و توجه به کیفیت مطلوب برای ارائه این نوع از ادب شفاهی، باید عناصر زیر را در عرضه کردن سازنده و مفید کار خود رعایت کند:
- الف) از صدایی مؤثر و روشن برخوردار و متناسب با حالات مورد تأکید در داستان متغیر باشد.
 - ب) مسلسل‌وار و پیوسته سخن بگوید.
 - ج) وقتی داستان را روایت می‌کند، حالات هیجانی آن را در لابه‌لای جمله‌ها و کلمات آشکار کند، به گونه‌ای که شنونده تصور کند خود قصه‌گو واقعاً آن حالت را دارد.
 - د) صدای حیوانات و اشیاء را تقلید کند.
 - ه) حرکات چهره‌اش بر حالت داستان منطبق باشد و هرگز به کاریکاتور تبدیل نشود، مگر آنکه داستان چنین ایجاب کند.
- و) در طول قصه، با گرداندن نگاه خود از فردی به فرد دیگر، با شنوندگان و مخاطبان رابطه مستقیم چشم در چشم برقرار کند.

ز) از حرکت دست، مانند سایر جنبه‌های فنی، سود بجوید؛ این کار نیازمند صداقت و رها بودن از قید حرکات تصنعی است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

قصه بیش از سایر تمهیدات تربیتی در ایجاد رفتارهای مناسب در کودک مؤثر است، به شرط آنکه درست و دقیق انتخاب شود. قصه و قصه‌گویی در نظام آموزشی می‌تواند با درس‌های مختلف بیامیزد و مفاهیم تربیتی را به خوبی به دانش‌آموزان منتقل کند. استفاده از این روش تدریس در تکوین شخصیت کودکان نقش بسزایی دارد و باعث رشد و تکامل نیروی تخیل و شکوفایی خلاقیت می‌شود. قصه‌ها می‌توانند از نظر تربیت اجتماعی، عاطفی و اخلاقی نیز مؤثر واقع شوند و بسیاری از هنجارهای اجتماعی و دستورالعمل‌های زندگی را منتقل کنند. با توجه به مطالب فوق و اهمیت استفاده از روش تدریس قصه و قصه‌گویی در نظام آموزشی، راهکارهایی پیشنهاد می‌شود:

۱. تدوین و اجرای چنین برنامه‌هایی در کل دوره‌های تحصیلی (تهیه بسته‌های آموزشی مهارت‌های اجتماعی حاوی قصه‌هایی متناسب با رده‌های سنی متفاوت).
۲. هم‌زمان با اجرای جلسات قصه‌گویی کودکان، خانواده‌های آن‌ها نیز با مضامین این برنامه آشنا شوند و برنامه‌های مکملی برای منزل در اختیار آن‌ها قرار داده شود تا کودکان بتوانند هر چه بهتر این مهارت‌ها را درونی کنند و رفتارهای فرا گرفته شده را به موقعیت‌های طبیعی نظیر خانه تعمیم دهند.
۳. اجرای این برنامه‌ها در گروه‌های کوچک پنج شش نفره. تشکیل این گروه‌ها نسبت به جلسات انفرادی و گروه‌های بزرگ مزایایی دارد. این گروه‌ها، در مقایسه با جلسات انفرادی، موجب برانگیختگی و خلاقیت بیشتری در یادگیرنده می‌شوند. همچنین، مانع از به حاشیه رفتن و همکاری نکردن دانش‌آموزان خجالتی و منفعل می‌شوند و امکان مشارکت بهتر همه کودکان را در فعالیت‌ها فراهم می‌کنند.

* منابع

۱. بتلهایم، برونو (۱۹۸۹)، کودکان به قصه نیاز دارند. ترجمه کمال بهروز کیا. سازمان میراث فرهنگی. نشر افکار. چاپ اول. تهران. ۱۳۸۴.
۲. شاه‌آبادی فراهانی، حمیدرضا. مقدمه‌ای بر ادبیات کودک. انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. چاپ اول. تهران. ۱۳۸۲.
۳. شعاری‌نژاد، علی‌اکبر. ادبیات کودکان. نشر اطلاعات. چاپ شانزدهم. تهران. ۱۳۸۷.
۴. شعبانی، حسن. مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس). انتشارات سمت. چاپ نهم. تهران. ۱۳۹۲.